

Užkuryš

JAU ANTRA SAVAIT? Aleksas užkuriavo R?veliuose.

„Nori nenori, reik?s apsiprasti naujoje vietoje. Ne pirmi metai tai pas vienus, tai pas kitus gaspadorius ?iuniuose, Ket?nuose ar Micai?iuose. Tose apylink?se visi jau buvo paž?stami, o ?ia kitas kraštas, kiti namai, kiti žmon?s, bet jau lyg ir savi... Metus galima ir pakent?ti. Nebe vienas... Tik ta Viktut?, nors sava, bet baikšti lyg kurapka. Ale didelio ?ia daikto, pripras...“ – skiedryne kapodamas žabus tyliai sau mintijo Aleksas.

Giedrame danguje spingsojo saul?. Nuo medži? ir trobesi? ant sniego buvo nut?s? ilgi melsvi šeš?liai. Vasario šaltis taip spaud?, kad net kvap? trauk?. Kurapkos drauge su v?jo gainiojamomis snaig?mis sukiojosi apie tvartus. ? trobos langus barbeno susig?žusios zyl?s. Po kiem? striks?jo šarkos, dair?si ? visas puses ieškodamos, k? nugvelbti.

„Šarkos apie namus sukiojasi, sve?i? bus“, – nešdamas gl?b? malk? ? kamin?, pagalvojo Aleksas.

Prad?jo skalyti šunys. Neilgai trukus atsidar? priemen?s durys ir su šal?io g?siu ? trob? ?vрто d?d? Jurgis.

– Teb?nie pagarbintas...

– Per amžius, – kildamas iš užstal?s atsiliep? Petras. – O tai netik?tas sve?ias...

– Užsukau paži?r?ti, kaip jums ?ia sekasi su jaun?ja šeimyna rokuotis. Ar jau baigiat apsiprasti?

– Kur d?sies neapsiprat?s... Nusivilk, pris?sk, pašnek?sim, – pakviet? Petras. – Tuoju gr?š iš tvarto moterys, užkais arbatos – sušilsi...

– Teisyb? sakant, n?ra kada. Važiuoju ? Naryškino miškus pas girinink?. Pirkau des?tk? kietmetri? medžio. Sakau, gal rytoj, kol kelias geras, gal?tum?t su Aleksu pad?ti man parvežti.

– Škoda gadac³⁸... Visi pad?sim.

– Tada apsisuk?s ir važiuoju. Rytoj ryt? lauksiu prie girininkijos. Ten ir pašnek?sim... Pasiimkit karukus, bo ilgi r?stai.

Po pusry?i?, dar neprašvitus, Petras, Aleksas ir Levanardas su Jasium jau krov? karukus ant šlaj?, kink? arklius ir ruoš?si talkon.

– Ar ne per didelis b?rys tokiame darbui? – nusisteb?jo Aleksas.

– Maža kas kelyje... Kas r?stus sukraus... Virves paimkit r?stams pririšti. Aviž? pripilkit ? žiub?ius arkliams, šieno prikiškite ? maišus, bus ant ko atsis?sti, – nurodin?jo Petras.

Vienomis šlajomis važiavo Petras su Jasium, kitomis – Levanardas su Aleksu.

– Kur tu tarnavai kariuomen?je? – pasiteiravo Aleksas.

– Netoli Petrapilio. O pats ar tarnavai?

– Pasisek? išsisukti...

Nesimezg? kalba. Tyliai slydo šlajos šal?io sukaustyto keliu, draugiškai taukšnojo arkli? kanopos. Važiavo tyl?dami.

Dar nepasiek? girininkijos, šalikel?je pamat? Jurg?.

– Sukit ? kair?, už eglyniuko sukrautos aktain?s, iš j? ir pakrausim.

Šalia r?st? kr?vos jau stov?jo paruoštas krauti Jurgio vežimas. Vyrai ?iupo dalbas, vienas klojo skersai šlaj? ir karuk?, o kitomis rideno ant j? r?stus. Pritvirtin? juos virv?mis prie rogi? ir karuk?, pavažiuodavo ? priek?. ? pirmo vežimo viet? stojo kitas, po jo – tre?ias. Nuo šlaj? nuimtus karukus stat? ties r?st? plongaliu, kad b?t? patogiau krauti. Visi skub?jo – lauk? tolimas kelias.

Prie r?st? dr?tglio dirbo Petras, Jurgis ir Levanardas, o plongalius rideno ir krov? Aleksas su Jasium. Staiga, kraunant paskutin? storiausi? puš?, vyrams nesp?jus net susivokti, jos dr?tgalis nuslydo nuo šlaj?, pargriov? ir visu svoriu prispaud? Levanard?. Iš Levanardo burnos pasigirdo dusli skausmo aimana.

– O Dieve, kaip ?ia dabar... – iš tolo ži?r?damas vap?jo Jasius.

Persigand? Petras su Jurgiu band? puš? pakelti, bet toji – n? iš vietos. Per skub?jim? jiems nesisek? nei dalbos pakišti, nei stut?s ?remti. Abu tik šokin?jo aplinkui, mosavo rankomis ir aik?iojo neišmanydami, ko griebtis.

– Sunki bjauryb?... Kaip j? ?ia...

Levanardas vos kv?puoja, guli aukštielninkas po r?stu ir dejuoja.

Aleksas, pamat?s kas nutiko, akies mirksniu pripuol?, nieko nesak?s apkabino pušies dr?tgali?, išsitiesdamas rikteli?jo: „Ooop!“ ir pak?l?s užmet? j? ant šlaj?.

Vyrai net aikteli?jo iš netik?tumo. Jasius v?psojo akis išp?t?s tai ? r?st?, tai ? Aleks?. Petras net persižegnojo:

– D?kui Dievui...

Levanardas vargais negalais atsistojo, ištari?: „D?kui, švogeri“, ir v?l suklupo dusdamas, susi?m?s už kr?tin?s. Aleksas j? pak?l? ir nuneš?s paguld? ? roges ant r?st?.

– Gul?k. Visk? sutvarkysim be tav?s.

Vyrai virv?mis tvirtai pririšo r?stus prie šlaj? ir karuk?, paragino arklius ir vežimai pajud?jo. Besisukant iš miško ? keli?, pirmo vežimo karukai persikreip? ir su visais r?stais nuslydo ? prisnigt? griov?.

– Neaik?iokit... Nesustokit, o varykit arklius. Stumkit roges. Su karukais aš susitvarkysiu, – r?kia Aleksas. – Levanardai, laikykis...

Pa?m?s už atsikišusio r?sto galo, Aleksas vienas pats išk?l? nuslydusius karukus.

– D?de Jurgi, dabar važiuok pats...

Aleksas, vien? po kito sustat?s ? keli? visus vežimus, nusišluost? prakaituot? kakt?. Gurguol? pajud?jo.

– Tokios sp?kos dar kaip gyvas nema?iau, – pri?j?s prie Jurgio nusisteb?jo Petras.

– Ar aš tau nesakiau? – džiaug?si Jurgis. – Man apie j? pasakojo, bet pats dar nebuvo mat?s. Tegu j? velniai...

Važiuojant pro R?velius, Aleksas pasi?l? uošviui:

– Tegu Jasius palydi brol? namo. Ir be j? apsieisim.

Kit? dien? Viktut? nugirdo, kaip t?vas sako mamai:

– Be jo b?tum?m prapuol?. Pasakysiu vaikams, kad nevest? ? zlast?: supyk?s gali visus išmušti...

•

NUO PIRM? DIEN? Aleksas ?sikink? kaip senas jautis ir trauk? jam ?prast? jung?. Vos išgird?s žingsnius troboje, k?l?, praus?si. Steng?si nelaukti, kol pasakys, k? reikia daryti, o taik?si prie namiški?: š?r? arklius, tvark? pakinktus, arpavo gr?dus kl?tyje, myn? linus...

– Rytoj iš pat ryto eisim kulti rugi? ? jauj?, – valgydamas vakarien? pasak? Petras.

– Kuo kulsim, kad kuliarnosios jaujoje nema?iau? – paklaus? Aleksas.

– Kaip visada, spragilais, – nusteb?s atsak? Petras. – O kuo gi daugiau?

– Ket?nuose kai dirbau, mašina k?l?. Mažesniuose ?kiuose – arklin?mis...

– Nedaug beliko, iškulsim spragilais, – nepatenkintas tarstel?jo Petras.

Aleksas nieko nebesak?, baig? valgyti, nusišluost? rankove ?sus ir pakil?s nu?jo ? alkieriuk?.

– Štai tau ir žentelis... – nusisteb?jo mama. – Dorai koj? nesp?jo sušilti, o jau spragilai jam, veiz?k, nepatinka.

– Gal su arkline ir geriau, tik jos ?ia nieks neturi, – balsiai mintijo t?vas.

Baigusi ruošos darbus, ? alkieriuk? par?jo Viktut?. Ant sienos vos deg? spingsul?. Aleksas jau gul?jo.

– Negi tokioj gaspadoryst?j visada javus spragilais kuliat? – paklaus? Aleksas.

– Taip.

– Nuo rudens iki pavasario? – Jis niekaip negal?jo suprasti.

– B?na, kad ir naktimis kuliam. Dienomis kitus darbus dirbam.

– O kada miegat? Juk ir pails?ti reikia. Pasiusti galima...

Viktut? nieko nebesak?. Užp?t? žibur?, nusivilko ir atsigul?.

Nesp?jo sugiedoti pirmieji gaidžiai, – jau reikia keltis. Aleksas su visais eina ? jauj? kulti rugi?, o Viktut? – prie ratelio verpti viln? milui. Maryt? iš?jo ? daržin? pešti šieno karv?ms. Mama ir merga Jadz? virtuv?je ruoš? pusry?ius ir kapojo buroklus kiaul?ms.

– Ko tavasis vis tyli ir tyli susirauk?s? – paklaus? mama.

– Turb?t neturi k? sakyti, – atsak? Viktut?.

– Net jav? kulti nenor?jo eit.

– Jis tik paklaus?, kod?l spragilais...

– Iš aki? ma?iau, kad nenori.

Viktutei neju?iomis ?m? kaisti ausys

„Ko mama iš pirm? dien? nepatenkinta mano vyru? Ne aš pati j? parsivedžiau namo. D?d? supiršo. Mama sutiko, o dabar jau negerai.“

– Nedidel? laim? per žiem? dulk?mis alsuoti...

– Anas tik pirma diena eina kulti.

– Užtat aš beveik visas žiemas dulkes rijau ir žinau, koks tai džiaugsmas... Jam tai irgi ne naujiena...

– Visi dirbo, ne tu viena. Jei neb?tum?m dirb?, šiandien ubagais eitum?m.

Viktut? prikando liežuv?. Jau nor?jo t?kstel?ti, kad mama n? karto jaujoje jav? nek?l?, tod?l nežino to malonumo, bet laiku susitur?jo: mama dirbo kitus darbus, tod?l geriau nutyl?ti.

Aleksas drauge su Špok? šeimyna kelet? dien? spragilais k?l? pernykšt? derli?. Toks nuobodus darbas Aleks? ved? ? pasiutim?, bet uošviams jis nieko nesak?. Dirbo ir tyl?jo dantis sukand?s. Kart? vakare, atsigul?s alkieriuke šalia pa?ios, nebeišlaik?:

– Pasiusti galima... Maniau, kad k?limo tik savaitei, o dabar dar ir galo nesimato... K? su mašina per kelias dienas padaryt?, dabar m?nes? ar du pl?ktis reik?s.

– O kaip, jei ne spragilais?

– Dabar spragilais tik ubagai kulia. Taviškiai – nebe ubagai, o ?kininkai...

– Iš kur imti t? mašin??

– Pasiskolinti gali. Pamislysiu...

Viktut? nust?ro. Dar Aleksas beveik nieko nepasak?, o mamai jau nepatiko, tai kas bus, jei prad?s su t?vu gin?ytis?

Kit? ryt? Aleksas atsik?l? anks?iau už kitus. Nusiskuto, apsivilko burnos?, užsimaukšlino kepur? ir niekam nieko nesak?s iš?jo. Viktut? atsik?lusi pad?jo pašerti gyvulius ir ?m? iš šp?l?s vytuvais vynioti si?lus.

– Kurgi taviškis iš pat ryto išsibaud?? – paklaus? mama.

– Nežinau, nieko nesak?. – Viktut? pati nustebusi.

– To dar nebuvo, kad nieko nesak?s išeit?.

– O Levanardas ar visada pasisako, kur eina?

– Levanardas savas...

– O Aleksas svetimas? Jam irgi algos nemokat, – supykusi atkirto Viktut?.

– Ar ne per daug pradedi liežuv? laidyti, – ne juokais supyko mama.

– O mama, ar ne be reikalo kabin?jies prie Alekso?

? kambar? ??jo t?vas.

– Kokios ?ia gavendos? Ar darbo neturit?

Moterys nutilo. Viktut? liežuv? prikandusi vynioja si?lus ir niekaip nesuvokia, kod?l mama iš pirm? dien? nepatenkinta jos vyru.

Aleksas gr?žo tik vakare. Sus?do šeimyna prie stalo vakarien?s, persižegnojo, o t?vas ir sako:

– Kas sviete gird?ti?

– Ket?nuose buvau. Arklin? kuliam?j? gali nebrangiai paskolinti, per kelias dienas visus javus išskultum?m.

– Ir su spragilais netruksim iškulti, – nepatenkintas prieštara?o t?vas.

– Kiek galima kruštis? Iki Velyk? nebaigsim. Lyg kit? darb? neb?t?... – nepakeldamas aki? nuo l?kšt?s spyriojosi Aleksas.

– Paži?r?sim... – tarstel?jo t?vas.

Visi tylomis susižvalg?. To dar nebuvo, kad prie vis? kas nors gin?yt?si su t?vu. Baig? vakarienauti tyl?dami ir persižegnoj? išsivaikš?iojo kas sau.

Nuo anksta? ryto Viktut? s?do takutuoti³⁹ apmat?. Vyrai iš?jo ? jauj?. Jadz? išneš? joval? kiaul?ms. Tik mama kažko nenustygo vietoje, vis vaikš?iojo trankydama durimis iš kambario ? kambar?.

– Pamanyk tik, snarglio nusišluostyti nemoka, o jau kitus mokyti m?gina.

– Apie k? ?ia mama? – paklaus? Viktut?.

– Dar mat apsimeta nežinanti apie k?, – visai supyko mama. – Apie tav?j?... Geriau tegu persižegnoti išmoksta. Dabar nesuprasi, ar žegnojasi, ar snargl? valo...

Viktut? tyl?jo. Dabar jau ji tikrai mat?, kad Aleksas pliks paliks, o mamai ne?tiks. Tik kod?l?

Po piet? t?vas su Aleksu išvažiavo mašinos. Viktut? v?l klaus?o mamos kerežijimo:

– Senas, o durn?ti ima. Tiek met? k?l?m kaip žmon?s, ir nieko... Atsirado mat tinginio šmotas, dar ir seniui galv? susuko. Spragilai nepatinka...

– Aleksas nori kaip grei?iau. Ar kit? darb? mažai...

– Ko kišasi ne ? savo reikalus.

Kad ir kaip mama priekaištavo, es? brangiai kainuos kuliamosios nuoma, per por? dien? buvo parvežtas maniežas ir mašina. Maniež? pastat? lauke už jaujos taip, kad arkliai gal?t? laisvai eiti ratu j? sukdami, o kuliam?j? – klojime. Prieš pradedant kulti, namiškiams buvo paskirstyti darbai, bet ne viskas taip gerai klojosi, kaip iš pradži? atrod?. Nauji darbai reikalavo naujos patirties, kurios Špok? šeima netur?jo. Prasid?jo gin?ai ir nesutarimai, o vis? j? kaltininku v?l buvo laikomas Aleksas. Nepatenkinti buvo ir Jasius, ir Levanardas, bet labiausiai kreit?jo mama, kurios priekaištai pilte pyl?si ant Viktut?s galvos.

Per ketvert? dien? buvo padaryta tiek, kiek anks?iau – per m?nes?. Prasid?jo arpavimas ir fukteliavimas. Jasius su Levanardu p?škuodami tamp? maišus su gr?dais ? svirn?, pelus pyl? ? pelud?. Aleksas, pats užsimet?s ant nugaros maiš?, papraš?, kad jam dar ir antr? užkelt?, ir, išspjov?s iš gerkl?s susikaupusias pel? dulkes, lengvai lyg pel? dokl? nuneš? abu maišus ir numet? ant priekl?io.

– Vyrais dedasi, o maišo nepakelia... – piktinosi Aleksas.

– Nenešk taip sunkiai, dar patr?ksi, – Viktut? m?gino pagail?ti Alekso.

- Velnias negriebs, – juokais atsak? Aleksas ir v?l vilko negail?damas j?g?.
- Pasirodyti nori, – paaiškino Jasius.

•

PER TUOS DARBUS Špokai ir nepasteb?jo, kaip ?pus?jo Gav?nia su šeimynai ?prastais kasdieniais pasninkais. Aleksas vien? penktadien? kildamas nuo piet? stalo nebeiškent?s r?ž?:

- ?igonas arkl? nuo ?dimo jau buvo atpratins. B?t? ir nuo g?rimo atpratins, tik kad arklys padv?s?.
- Bijok Dievo taip šnek?ti. Gav?nia juk, – ?m? aiškinti mama.

– Bepigu davatkomis pasninkauti rožan?i? kalbant. Arklys ne?d?s žambrio netrauks, – atr?ž? Aleksas ir trinktel?j?s durimis iš?jo iš trobos.

– Bedievis, parmazonas⁴⁰, visiems gerai, o jam, matai, jau ir ?tikti nebegal?sim. Negana, kad komanduoti prad?jo, dar jam ir viralas blogas, – ?raudusi iš pyk?io bamb?jo mama.

T?vas tyl?jo. Tyl?jo ir visa šeimyna. Tik Jadz? prunkstel?jusi pakilo nuo stalo ir nu?jo prie pe?iaus. Visi širdyje pritar? Alekso žodžiams, bet niekas nedr?so pirmas pakelti balso.

- Ko dabar tylit, lyg vandens ? burn? prisis?m?? – nerimo mama.

Viktut?, kuriai tie pasninkai, kaip ir kitiems, buvo ?kyr?j? iki gyvo kaulo, visa širdimi pritar? Aleksui, bet tyl?jo galvodama, kad iš?jusi ? Akmenai?ius ji šeimynos ir per Didži?j? savait? badu nemarins. Užteko, kad prisipasninkavo gyvendama ?ia, R?veliuose.

– Bažny?ios ?sakymai sako, kad pasninkus reikia pasninkauti, – negali nurimti mama. – Griekas nuo pono Dievo neklausyti bažny?ios...

Vakare Aleksas papraš? Viktut?s susukti dvilink? linini? si?l?.

- Kur tu juos d?si? – nustebusi paklaus? Viktut?.

– Nersiu bu?i?. Ringuvoje daugyb? žuv?. Jei neduoda m?sos, tai nors žuvies gal?siu pri?sti. Kitaip ?ia kojas pakratysiu.

- Kas tave išmok? žuv? gaudyti?
- Pas t?vus išmokau. Juk prie Ventos užaugau.

Aleksas vis? šeštadien? ir sekm? dien?, nekreipdamas d?mesio ? uošvien?s skersakiavim?, n?jo prie darbo, nekalb?jo su visais sekmadienini? mald?, o atsis?d?s trobos kampe n?r? bu?i?, užsitraukdamas dar didesn? namiški?, o ypa? uošvien?s, r?styb?.

- Dirbk, ir Dievas pad?s. Rodos, taip ir Šventame Rašte parašyta, – erzinosi Aleksas.

Aleksui girdint, mama tyl?jo, bet kai jis iš?jo gyvuli? šerti, nebegal?jo ištverti:

– Iš kur Jurgis tok? parmazon? ištrauk?. Negana, kad neklauso, pasninkauti nenori, o dabar švent? dien? poteri? nekalba, o velniai žino, k? daro.

Po sekmadienio ankst? ryt?, rad?s tinkam? viet? Ringuvoje, Aleksas prakirto ilg? eket? skersai up?, ?smeig? vagoje ? dugn? du mietus ir tarp j? pririšo bu?i?. Prikirt?s kr?muose žab?, sukišo juos ? vanden? abipus bu?iaus, kad pro juos neplaukt? žuvis, ir nu?jo dirbti.

- Ar sugausi kok? kilbuk?? – klaus? Levanardas.
- Paži?r?sim, kai dugn? d?sim... – atr?ž? Aleksas.

Didžiausiam vis? nustebimui, kit? ryt? Aleksas parneš? piln? kibir? žuv?: ešeri?, kuoj?, raudži?, žiobri? ir por? lydek?.

– Žuv? gaudyti irgi reikia mok?ti, – lyg atsakydamas ? vakarykš?i? paty?i?, Aleksas parod? Levanardui žuvis ir pad?jo kibir? virtuv?je. Paskui garsiai, kad gird?t? uošvien?, pašauk? žmon?:

- Eik skusti žuv?, pasninkausim per pietus.
- Bijau. Jos dar gyvos... – pama?iusi kibire spurdan?ias žuvis, atsikalbin?jo Viktut?.

- Nebijok – ne?k?s. Bene gyv? žuv? dar neb?si darin?jusi?
- Žv?relius ir paukš?ius darin?jau, kai Levanardas parnešdavo nušov?s, o žuv? neteko.
- Nedidelis ?ia mokslas.

Žuv? iš Ringuvos Aleksas parnešdavo beveik kiekvien? ryt?, iki pat polaidžio, kol vien? nakt? staiga pakil?s vanduo su ledais nuneš? bu?i? su visa užtvanka. Žuvien?, troškintos bei spirgintos žuvys visiems jau buvo pabodusios. J? valymas ypa? ?kyr?jo moterims, o mama ne kart? prikišo:

- Tiek met? badu nemir?m, neb?tum?m mir? ir šiais metais.
- „Matyt, Aleksas mamai niekada ne?tiks“, – galvojo Viktut?.

B?go dienos kaip v?jo pustomos snaig?s. Baig?si Gav?nia su visais pasninkais, pra?jo Velykos, tik ramyb?s Viktut? netur?jo. Visiems ji kliuvo. Nors Aleksas dirbo su visais nuo ryto iki vakaro negail?damas sveikatos, mama vis nebuvo patenkinta. Jasius su Levanardu Alekso priveng?, o seseriai girdint kaip ?manydami steng?si j? pašiepti.

– Taviškis nemokytas, nei skaityt, nei rašyti nemoka. Sveikatos turi, tik razumo nelabai. Ar negal?jo bu?iaus iš Ringuvos ištraukti prieš polaid?, kad ledai nenunešt?? – kart? Levanardas t?šk? Viktutei.

– Ne tu bu?i? padirbai, ne tu statei, ne tau d?l jo ir bamb?ti. O tu ar mandresnis? Mano vyro su raudonu snargliu n? karto nematei, o pats, b?damas girtas, nos? ne kart? susigr?dai.

Levanardas neturi ko atsakyti, tai tyli.

Nuolatin?s mamos priekab?s, broli? paty?ios ?griso Viktutei iki gyvo kaulo. Ji dirbo dantis sukandusi, bet ir jos kantryb? nebuvo begalin?.

Savaitgali? vakarais pas Špokus susirinkdavo r?veliškiei gegužini? giesmi? giedoti, pasimelsti, tik tarp j? nematydavai Levanardo su Aleksu. Levanardas, užsimet?s ant pe?i? šautuv?, išeidavo. Aleksas, pamurksoj?s kart? kit? tarp besimeldžian?i?j?, melstis neb?jo, o atsis?d?s kitame kambaryje prad?jo nerti trubic?⁴¹, nes ant kabliuko žvejoti jam tr?ko kantryb?s.

- K? ?ia dabar dar sumislijai? – eidama pro šal?, paklaus? motina.
- Trubic?. Bus kuo žuv? gaudyti.
- Pasimelstum geriau švent? dien?.
- Šventas Petras su Povilu irgi žvejojo ir žuv? taukuos ?irškino, kad stipriau b?t?.

Tokie žento žodžiai Marijai kaip kadagys po sijonu. Kit? dien? Viktut? v?l klauso mamos iškalbin?jimo:

– Visiems gerai, tik jam vienam – ne. Pas svetimus niekas pyragais neš?r?, o ?ia priekabi? pradeda ieškoti. Ubagas b?damas, toki? pasog? gavo ir dar jam negerai...

Viktut? kartais pagalvoja, kad b?t? pus? b?dos, jei Aleksas nors ? bažny?i? vaikš?iot?. Syk? kit? buvo su visais nuvažiav?s, parymojo prie pilioriaus, lyg ir žegnojosi, bet taip ir neaišku, ar meld?si, ar ne. Išpažinties tai net per Velykas nebuvo. Mama t?žta, purkštauja, tik k? tu jam padarysi.

•

VIEN? SEKMOS DIENOS RYT?, vos patek?jus saulei, pakirdo Aleksas, tylut?liai apsivilko ir jau buvo bein?s pro duris, tik pabudusi Viktut? j? sulaik?.

- Kur taip anksti susiruošei?
- Einu žvejoti. Griekas toki? graži? dien? namuose s?d?ti.
- Gal einam kartu ? bažny?i??
- Eik tu viena. Aš spausiu prie up?s: ma?iau, kur lydekos pliuškenasi.
- Mama v?l vaksys...
- Dirbk, ir Dievas pad?s... O meškeriojimas – anoks ?ia darbas.

Skaudu Viktutei. Dievo baim?je ir maldose nuo maž? dien? augusi, ji net pagalvoti bijojo apie tok? elges? švent? dien?. Mama v?l vis? savait? ramyb?s neduos, lyg ji kalta b?t?. O jei bandys užstoti, bus dar blogiau. Meld?si Viktut? su ašaromis akyse, praš? Dievo malon?s, kad apšviest? ir mamai, ir Aleksui prot?, kad duot? jai švent? ramyb?.

O ramyb?s širdyje stigo ne tik d?l kivir?? namuose. Jau keli m?nesiai, kai ji su Aleksu miega vienoje lovoje, o joki? pasekmi?... Matyt, taip reikia. Ne visiems vienodai, ne taip, kaip Užbaliui Minkštakiuose... Po vestuvi? ketvirt? m?nes? pati sugriuvo. T?vai d?l kaimyn? paty?i? iš proto kraust?si: nereik?jo Užbaliukui pa?iam storotis – su pasoga gavo... Neduok Dieve, kokia sarmata ant visos parapijos. N?ra ko skub?ti.

Nusiraminsi gr?žo namo ir rado skiedryne dirbant? Aleks?. Jau nor?jo sakyti: „Ar nebijai Dievo?“ – tik pamat?, kad Alekso veidas sutin?s, aki? veik nematyti.

Viktut? išsigando pamaniusi, kad Dievas jau pakorojo Aleks?.

– Kas tau atsitiko?

– Sode nuo obels sus?miau ? r?t? bi?i? spie?i? – sug?l?...

– O ?ia k? darai?

– Parsinešiau iš patvorio supuvus? aul?⁴², radau t?vo vedeg?⁴³ ir tvarkau – skaptuoju vid?...

Supratusi, kad už tokius darbus švent? dien? mama tikrai nepagirs, Viktut? buvo bepradedanti priekaištauti:

– Ar negali aulio sutaisyti rytoj? Griekas nuo Dievo švent? dien? tokius darbus dirbti. Mama v?l ramyb?s neduos...

– Nepasius ?emeris?⁴⁴ pri?dusi, – jau piktokai sumurm?jo Aleksas. – Negaliu laukti rytojaus. Š?vakar bites reikia suleisti.

– Dar labiau sugels...

– Niekai. Žinau, k? daryti, kad nesugelt?.

– Kur išmokai?

– T?vas du aulius tur?jo.

Viktut? net nepajuto, kaip užmiršo Dievo baim?. Ji dar band? ganydama ži?r?davo ir steb?davosi, kaip tos bitut?s dirba lakstydamos nuo žiedelio prie žiedelio; jau tada nor?jo, tik nesitik?jo, kad jai pa?iai kada nors teks bitininkauti.

– Aš tau pad?siu. Noriu išmokti, tik bijau...

– Paieškok kokios retos marškos man, sau ant galvos gal?si duršliok? užsid?ti, kad bit?s veido nesugelt?, o kitk? aš pats padarysiu.

Užmiršusi visus r?pes?ius, Viktut? nuskub?jo ? vid?.

– Aleksas spie?i? pagavo. Ar matei koks? – juokiasi Maryt?.

– Ma?iau... Sutin?s kaip arb?zas...

– Bit?s alkieriuke. Ži?r?k, kad ir tau kokia ne?spirt? ? ak?. Tada ir mama nebeatpažins.

– Užtat savo medaus tur?sim.

– Dar ko išsimislysit švent? dien?... Ramyb?s namuose nebegalima rasti, kai tas atsirado, – mama nepatenkinta.

– Tas svainelis – tai velnio neštas ir mums pamestas, – iš l?to bosavo kampe atsis?d?s Jasius.

Nekreipdama d?mesio ? priekaištus, Viktut? nub?go persivilkti. Alkieriuko kampe tyliai d?zg? ? maršk? suvyniotas spie?ius, kelios bit?s ropin?jo ant lango, viena kita skraid? po kambar?l?. Pasilenkusi paži?r?ti, Viktut? išsigando: ant ryšulio ropin?jo visa sauja bi?i?.

– Pad?tum geriau Aleksui aul? sutvarkyti, neriogsoj?s prie pe?iaus, – išeidama tarstel?jo Jasiui Viktut?.

– Ne mano žirniai, ne mano pupos... Švent? dien? reikia šv?sti.

– Labai jau mandras... Žinai, kas iš panos?s ? burn?... – Viktut? supykusi atkirto Jasiui ir išd?m? ? kiem?.

Aleksas iš lent? sukal? aviliui stog?.

– Alkieriuke pilna bi?i?, aš j? bijau, – pasiskund? Viktut?.

– Nebijok. Viduje jos nieko nedaro.

Aleksas užsivert? ant pe?i? sutaisyt? avil?.

– Einam, paži?r?sim, kur geriau bites laikyti, kad neduok Dieve uošvienei ? užpakal? ne?gelt?. Tada visai pasiust?...

– Paklauskim tet?s...

– Ar savo galvos negana?

– Neškim dviese, bus lengviau, – si?l?si pad?ti Viktut?. – Nesinarvok, einam.

Avil? nuneš? ? sodo kamp?, prie pat Ringuvos, ir pad?jo šeš?lyje tarp liep?.

– ?ia toliau nuo nam?, niekam neklius.

– O kada suleisim bites? – nerimsta Viktut?.

– Vakare. Dar reikia padaryti d?l? bit?ms d?lyti.

Prie seno skardinio puodelio pritaiss? dangt? su snapu, vinimi prabad?s dugn? ir iš šono prikal?s nedideles dumples, Aleksas padar? visai ger? d?l?. Kol sugalvojo, kaip apvilkti Viktut?, atslinko ir vakaras. Prad?jo rinktis kaimo moter?l?s gegužini? giesmi? giedoti, o Viktut? su Aleksu dirbo ir net neketino melstis. Motina piktinosi:

– Sarmata nuo žmoni?. Švent? pavakar? melstis, o ne darbus dirbti, kaip kokiems parmazonams...

– Sarmata, mama, Dievo dovanos atsisakyti, – išdr?so paprieštarauti Viktut?. – Rytoj atsiras svarbesni? darb?.

T?vas nieko nesak?, tik retkar?iais rad?s kok? nors reikal?, praeidamas pro šal? ži?r?jo, kas iš to bus.

Aleksas parinko p?zr?, užk?r? ir ?p?t? d?l?. Pagalbininkei ant veido pritaiss? kiaurin? duben?, apsigaub? galv? marška ir, atidar?s alkieriuko lang?, išleido lauk susirinkusias ant jo bites. Pa?m?s r?t? su bit?mis nuneš? ir pad?jo ant žem?s prie avilio, o prieš lak? paties? drobul?. Viktut? kaip šeš?lis sek? kiekvien? Alekso žingsn?.

– Aš dabar iš r??io pilsiu bites ant drobul?s, o tu d?lyk ir varyk bites ? aul?.

– Bijau, gali ?gelti...

– Spie?iaus bit?s nepiktos, o jei ir ?gels, – nemirsi... Jei nori tur?ti medaus, reik?s priprasti.

Pak?l?s ir pritvirtin?s vien? drobul?s gal? prie prielak?io, Aleksas atsargiai, kad nesupykint?, išpyl? bites iš r??io. Nemažai j? pakilo ir prad?jo ratais sukti aplinkui, ta?iau didžiausia dalis liko ant drobul?s. Vienos, aukštai pak?lusios pilvelius, d?zg? ir mosavo sparneliais, o kitos visu b?riu kaip avel?s ? tvart? nuskub?jo lakos link.

Viktut? nustebo pama?iusi, kad bit?s nevienodos. Daugelis j? panašios viena ? kit?, kitos – didel?s ir storos, o viena – daug ilgesn? už kitas su smailu užpakaliu.

– Aleksai, ži?r?k, kokia keista viena bit?...

– ?ia bitin?lis, bi?i? motina. O tie, trumpi ir stori, – tranai, bi?i? vyrai. Jie negelia ir medaus neneša.

– Kod?l jie tokie tinginiai? Kam j? reikia?

– Paskui papasakosiu, o dabar d?lyk ir varyk bites ? aul?.

Buvo labai ?domu ži?r?ti, kaip bit?s pulkeliu ropoja ? avil?. O kai ? j? ??jo ilgoji bit?, kuri? Aleksas bitin?liu pavadino, tai ir tos, kurios skraid? aplinkui, prad?jo t?pti prie lakos ir neskub?damos su?jo ? vid?. Viktut?, nor?dama paskubinti, band? ranka pastumti vien? bit?, o toji tik susiriet?, cvakt – ir ?g?l?. Viktut? aiktel?jo iš skausmo. ?g?limo vietoje liko geluonis ir kažkokia p?slel?.

– ?g?lusi bit? miršta, nes su geluonimi jai išsitraukia viduriukai. – Aleksas peiliu nuskuto geluon?. – Greitai b?k ? darž? ir patrink ?gelt? viet? cibullaiškiu – mažiau tins...

Daug visokiausi? klausim? kilo Viktutei.

– Aleksai, o iš kur tas spie?ius atskrido?

- Tikriausiai iš kaimo. Ten, ma?iau, žmon?s turi bi?i?.
- Tai jos ne m?s?. Reik?s atiduoti...
- Jei kas nors prisipažins, kad tai jo bit?s, ruden? dalysim?s med?, bi?iuliausim?s... Tokia tvarka.
- O jei nieks nieko?
- Tada bit?s bus m?s?.

Ryt? Viktut?s ranka suputo lyg kultuv?, o su pirštais si?lo nebegal?jo su?iupin?ti. Ir Alekso veidas tebebuvo ištini?s. Kai abu at?jo pusry?iauti, mama nebeiškent?:

- Dirbot švent? dien?, Dievas ir pakorojo...
- Jei prast? gul?tum?m, o švent? pluš?tum?m, tada Dievas korot?, – atsak? Aleksas.
- Tai kada med? kopsim? – paklaus? Jasius.
- Pagyvensim, pamatysim... Patvory dar vien? baigiant? p?ti aul? ma?iau, reik?s sutvarkyti. Gal dar koks spie?ius atl?ks...

- Šienauti greit laikas, o ne tokiais niekais bovytis, – netv?r? piktumu mama.
- Ateis laiks, bus ir vaiks, – nenusileido Aleksas.
- Tik to vaiko n? znoko, – žvairuodama ? Viktut? veptel?jo mama.

Mamos žodžiai kaip sunkus akmuo krito Viktutei ? šird?. Visa nukaito. Nesuprato, ar tai priekaištas, ar pašaipa. Skubinau pad?jusi šaukšt? pakilo nuo stalo ir iš?jo ? kiem?. Negi ji kalta, kad nieko n?ra. Dar anksti nerimauti, kaip Aleksas sako. Tik ko mama j? taip užgaulioja?

Žinia, kad pas Špokus atskrido spie?ius, greitai pasklido kaime, bet niekas neatsišauk?. Tik Jankien?, kuri sode tur?jo kelis kelmus bi?i?, šventoriuje sutikusi Viktut?, pakviet? pasimokyti, bet prasid?jo šienapj?t? ir ne tas buvo galvoj.

Prad?jo šienauti lankose prie Ringuvos. Pirmas ? pradalg? stojo Aleksas, už jo Levanardas, o už j? – Jasius ir t?vas. Aleksas, lyg žaisdamas, žingsnis po žingsnio, mostas po mosto tolo ir tolo... Pasipust?s dalg? sugr?žo ? pradalg?s pradži? ir su antra pradalge pavijo pirm?j? bebaigian?ius pjauti Jasi? su t?vu. Atrod?, kad jo dalgis eina kaip peilis per sviest?. Levanardas supluk?s kirto iš peties ir vos ne vos sp?jo paskui Aleks?. Taip iki piet?: Jasius su t?vu – vien? pradalg?, Aleksas su Levanardu – dvi.

Levanardui išdidumas neleido pasiduoti svainiui. Mintyse keiksnojo, bet kirto iš paskutini?j?. Jasiui tr?ko sp?k?, o t?vas atvirai prisipažino:

- Ne tas amžius, kad sp??iau paskui jaunus...
 - Ne tik amžius svarbu, – einant namo aiškino Aleksas. – Perkant dalg? reikia klausyti, ar jis ?erškia, ar skamba. Skamba tik geras plienas, jis ne taip greit atšimpa, re?iau pustyti reikia. O ir ?tverti reikia gerai.
 - Negi m?s? dalgiai blogi? – nepatenkintas paklaus? Jasius.
 - Gal ir neblogi, tik ?tverti nekaip.
 - O kaip reikt?t??
 - Kotas turi b?ti toks, kad pjaunant nereikt? susilenkti. Tada mažiau pavargsi. Nuo šunkojo iki pakot?s turi b?ti geros devynios saujos. Tarpas nuo šunkojo iki pakot?s ir dalgio galo turi b?ti vienodas. Ašmenys nei per daug aukštai, nei per žemai – pagal kožno augum?.
 - Reik?s paži?r?ti namo par?jus. Parodysi kaip? – papraš? Jasius.
- Levanardas su t?vu klaus? tyl?dami.
- Vakare Viktut? mat?, kaip vyrai kieme matavo dalgius, tv?r? iš naujo, kal? ir ruoš?si rytojui.

•

JAU ANTR? SAVAIT? saul? žeme ritin?josi. Šienaujant prakaitas baig? akis iš?sti. Šlapi nuo prakaito marškiniai lipo prie nugar?. O kas neištv?r?s šienavo pusplikis, tam sk?ra p?sl?mis nusin?r?. Visi skub?jo:

pjov?, gr?b? ir vež? šien? ? daržin?, kimšo ant lub? virš k?t?s ir dair?si vakarais ? saul?lydžius – nežinia, kiek tokie orai truks. Šeštadien? išdauž? paskutines pradalgės, išsimaud? Ringuvoje ir išmaud? suprakaitavusius arklius, Špokai ruoš?si važiuoti ? švento Antano atlaidus. Sekmadienio ryt? apkuopusi gyvulius merga iš?jo aplankyti t?v?. Levanardas ir Jasius pakink? arklius ir išvažiavo su t?vais. Maryt? išgin? band?. Namuose pasiliko tik Aleksas su Viktute.

– Aleksai, apsiruoš?s neik žvejoti, pab?k namie. Geriau paži?r?kim, kaip bitel?s dirba. Bijau, ar tik nebus lietaus. Vakar saul? ? labai juod? debes? leidosi.

Ringuvos pakrašty tarp švendri?, meld? ir lelij? raibuliavo vanduo. Gilesn?se sietuvose šokin?jo žuvyt?s. Danguje vis tankiau saul? deng? kamuoliniai debesys. Bitel?s, geltonais gumul?liais ratuotos, d?zg?damos skubinosi ? avil?. Aleksas s?d?jo ant kranto, o Viktut? braid? brastoje.

– Aleksai, ži?r?k, vakaruose dangus pradeda niauktis.

– Matau. Gali b?ti lietaus. Bit?s skubinasi namo, o tai – prieš liet?. Viktute, l?k gr?bti likusio šieno ? kupstus, kad nesulyt?, o aš, suvar?s arklius ? tvart?, ateisiu pama?yti.

Kiek kojos ?kerta jaunieji Stepuliai puol? prie darbo. Suvar?s arklius ? tvart?, Aleksas ?iupo gr?bl? su šake ir nuskuod? pad?ti žmonai.

Pasidar? tylu tylu, tik iš vakar? gr?smingai tams?jo dangus. Saul? uždeng? debesies sparnas. Nustojo ?irenti žiogai. Padvelk? v?jas. Danguis temo vis labiau. Tolumoje žaibavo, griaud?. V?jas stipr?jo. Netrukus ?žtel?jo stiprus v?jo g?sis ir pak?l? ? or? šieno gumulus. Prad?jo kristi reti, bet labai dideli lietaus lašai.

– Greit b?gam, kiek sp?jom, tiek užteks, – skubino Viktut?. – Band? reik varyti namo, ten Maryt?...

Staiga dangus prakiuro. Atrod?, kad ne lietus, o visa Ringuva pasipyl? iš dangaus ? žem?. Nesp?j? pasiekti daržin?s, Aleksas su Viktute jau buvo šlapi kaip vandens žiurk?s. Vos sp?jo ?b?gti ? vid?, plykstel?jo žaibas ir tuo pat metu taip baisiai trenk?, kad abu iš baim?s nugriuvo ? šien?. Perk?nija gr?mojo, pyškino, trank?si, rod?s, at?jo pasaulio pabaiga. Lauke šniokšt? lietus, be perstojo žaibavo. Išsigandusi, drebanti Viktut? iš vis? j?g? glaud?si prie Alekso, kuris glost? jai galv?, ramino, bu?iavo. Pirm? kart?, apimta nesuprantamo jausmo, Viktut? sutiko jo karštas l?pas be baim?s ir, jausdama degan?ius savo skruostus, tirt?dama kaip epuš?s lapas, l?pomis prigludo prie jo l?p?. Net nepajuto, kaip susivijo ? vien? kamuol?. Dingo baim?, nebegird?jo ji griaustinio, nebemat? žaib?. Virpantis k?nas nutirpo, suglebo, ap?m? begalinis jaudulys, svaigo galva. Vis? esyb? persmelk? dar nepažintas, nesuprantamas, bauginantis jausmas, sukr?t?s ir s?mon?, ir k?n?, šird? užpl?do ramyb?, pasitik?jimas ir saugumo jausmas. Viktut? nebejaut? šlapį, prie k?no prilipusi? drabuži?, šnaran?io šieno, juto tik nuo Alekso sklindant? karšt?, stiprius jo rank? gniaužtus, širdies d?žius, atsiliepiant?ius ? jos širdies plakim?.

Viktutei atrod?, kad ji sapnuoja, nes pasijuto lyg pabudusi iš saldaus miego, kai sapnas buvo toks malonus ir geras, kad nor?josi dar ilgai sapnuoti ir negr?žti ? realyb?. Nor?josi dar ilgai ilgai m?gautis ta, iki šiol nepatirta, k?n? ir dvasi? ap?musia ramybė ir palaima.

Pabudusi iš svaigulio, Viktut? atmerk? akis, atsis?do ir apsidair?. Aleksas gul?jo šalia užsimerk?s ir giliai kv?puodamas. Lauke tebešniokšt? lietus, kažkur toli dar griaud?, žaibavo. Širdis kr?tin?je dauž?si, deg? veidai. Palengva gr?žo s?mon?, buvo keista, kod?l dar n? karto jai nebuvo taip gera, kod?l tik dabar Aleksas tapo toks artimas ir savas kaip niekad.

Atsipeik?jusi nuo naujai patirt? jausm?, sugr?žusi ? realyb?, Viktut? staiga prisimin? Maryt?.

– Aleksai, o kur Maryt? su banda? Visai užmiršom... Lekiam ? ganyklas.

Kaip staiga audra už?jo, taip staiga ir baig?si. Visur telkšojo didžiuliai klanai, Ringuvos link, rausdamas vis naujas griovas gurguliavo vanduo. Ganyklose gyvuli? nesimat?. Viktutei kr?tin? persmelk? nerimas. Jie ?ia su Aleksu galai žino k? daro, o Maryt? per toki? baisi? audr? viena laukuose. O jei perk?nas... Tokia mintis net kvap? užgniauž?: negi bus j? Dievas nubaud?s...

„Dieve, Dieve, pasigail?k man?s nuod?mingos“, – mintyse meld? Viktut?. Paskui prad?jo šaukti:

– Maryyyteee... Maryyyteee, a???... Kur ji gal?jo prapulti? B?gam ? paringuv?s kr?mus, gal ji ten nuo lietaus pasikavojo. Maryyyteee, a???... – kiek tik gerkl?j balso tur?dama šauk? Viktut?.

– Aš ?ia, a???... – atsiliep? iš nam? beatb?ganti uždususi Maryt?.

– Kur tu buvai prapuolusi? Kur karv?s, kur avys?

– Nežinau... Baisiai išsigandau. Bijojau, kad nutrenks, ir prieš pat audr? parl?kiaiu namo... Kur judu buvot, kad namuose neradau? Viena vos galo negavau iš baim?s.

– Šien? gr?biant audra užklupo... Daržin?je pasikavojom. Einam gyvuli? ieškoti.

Ant kalvel?s netoli Ringuvos, šalia nul?žusio beržo išvertusi pilv? gul?jo Žalmarg?. Viktut? su Maryte j? pama?iusios baisiausiai persigando ir apsikabinusios prad?jo verkti.

– Kas dabar bus, k? t?vams reik?s pasakyti?..

– Pasakysim, kad tai švento Antano darbas... – išsitrauk?s iš kišen?s peil? pasak? Aleksas. – Drožkit bandos ieškoti, o ?ia aš sutvarkysiu.

Kai iš kr?m? ? kr?v? buvo suvartytos karv?s ir avys, gr?žusi prie Alekso Viktut? rado kraujo klane su perpjauta gerkle gulin?i? Žalmarg?.

– Vaj?zau... K? ?ia dabar padarei?

– Krauj? nuleidau. Karv?s vis tiek nebeatgaivinsi, o m?s? negi paliksi p?ti? Bus prie barš?i?...

Dreb?dama nuo šal?io ir baim?s, netoliese žliumb? Maryt?.

Viktut? stov?jo kaip ?besta, netekusi žado.

„K? dabar t?vams pasakysim? ?ia aš kalta, mane Dievas ir pakorojo... O Aleksas? Abu nusid?jom... Reik?jo ne ? daržin? b?gti, o gyvulius gelb?ti.“

– Einam namo, persivilksit. Viena b?da – ne b?da, dar susirgsit peršalusios, – paliep? Aleksas, nors ir pats buvo šlaput?lis.

Netoli jaujos žaibo nukirsta gul?jo didžiul? liepa, sode ant žem?s m?t?si audros nulaužtos medži? ir obel? šakos.

Kol moterys reng?si, Aleksas iš pastog?s ištemp? pla?ias vež??ias, storu pan?iu pririšo prie j? nuimt? nuo rat? brankt? ir nu?jo atsivesti arkljo. Netrukus arklys jau stov?jo pakinkytas naujose velk?se. Pamat?s iš trobos išeinan?ias moteris, Aleksas š?ktel?jo:

– Maryte, tu eik ži?r?ti bandos, o Viktut? tekuria ugn? ir užkai?ia katil? vandens. Parvilksiu namo karv?. Reik?s išdarin?ti...

– Ar nelauksim, kol gr?š namiškiai?

– Kol jie gr?š, reikia visk? paruošti.

Netrukus iš atloid? parvažiavo namiškiai. Pamat? nulaužt? liep?, medži? šak? prikreikt? kiem? ir prie daržin?s dur? šalia tvarto ant vež??i? gulin?i? Žalmarg?, net aiktel?jo.

– O Viešpatie, ?ia dabar kas? – persigando mama.

– Perk?nas pribaikavojo, – tepasak? Aleksas.

– Nieko sau baikos, – steb?josi Levanardas.

– Viktut?s pasogin? perk?nas nutrenk?, – išbosavo Jasius.

Viktut? lyg vapsva b?t? ?g?lus, bet ji tyl?jo.

T?vas žvalg?si aplinkui

– Kas gal?jo pamislyti, kad taip...

– Viešpatie brangiausias... Ar nesakiau, kad skub?kim namo. Jaut? mano širdis... Tokie juodi debesys... Laim?, kad nam? nesupleškino.

– O Kurš?nuose ar nelijo?

– Šonu pra?jo... Tik pusiaukel?je pamat?m, kas ?ia d?josi.

– Sp?sit prisiplep?ti, – nutrauk? šnekas t?vas. – Einam tvarkos daryti.

Iki pat vakaro kunkuliavo darbas. Vyrai, pakabin? karv? ant sijos daržin?je, lup? sk?r?, vert? grobus, dorojo... Moterys vir? vanden?, plov? kubilus, s?d? m?s?. Mama dirbdama tard? Viktut?:

– Kur tu buvai? K? dar? Aleksas? Kur buvo Maryt?? Kod?l prieš liet? neparvar?t bandos namo?

Galiausiai mama kaip kirviu nukirto:

– Kur buvo j?s? protas? Reik?jo ne šien? gr?bti, o band? ratavoti. Abu durniai, ir tu, ir Aleksas. O jis, matyt, ne šien? gr?b?, o Ringuvoj meškeriojo, tik nenori man sakyti...

– Gerai mamai dabar šnek?ti, kai šaukštai po piet?. Nesp?jom n? pamatyti, kaip sutemo. B?tum namuose buvusi, tada žinotum, o ir kas gal?jo pamislyti, kad taip bus.

Viktut? jaut?, kad greit neteks kantryb?s ir susibars su mama. Laim?, namo par?jo t?vas ir šneka nutr?ko, tik, deja, neilgam...

Tuo kartu bekylanti audra tarp mamos ir Viktut?s praslinko pro šal?, tik neišbl?so ir neužsimiršo patirtas jausmas ir Alekso artumas. Pati nesuvokdama kod?l, Viktut? su nerimu širdyje prad?jo laukti jo gr?žtan?io po darb?, ilg?tis, kada po sunkios dienos gal?s prisiglausti prie jo ir nurimti. Jai atrod? švelnios jo kietos ir nuo darbo sugrubusios rankos, nebe toks r?stus tapo veidas, mielesn?s akys. Gal ir teisyb? t?vas sak?, kad gyvendama pamils. J? prad?jo traukti prie Alekso nesuprantami nuod?mingi jausmai, kuri? ji anks?iau nebuvo patyrus. Negi tai ir yra meil?, apie kuri? dainose dainuojama? Negi visoms taip? Nuod?m? tai ar ne? K? sakyti per išpažint?? Baisi g?da pasakoti kunig?liui tokius dalykus. O jei visoms ištek?jusioms šitaip, gal tai visai ir ne nuod?m?, tai kam tada per išpažint? sakyti? Dešimtyje Dievo ?sakym? pasakyta – nesvetimauk. Bet Aleksas juk savas... O kitur pasakyta – negeisk artimo savo... Kaip t? suprasti? Tegu bala tokias mintis... Nei b?k, nei r?k, ir taip negerai, ir anaip nesinori. Tik nuo šiol mama tegu bara ne Aleks?, o j?. Ji nepasiduos, o jei kas, ji Aleks? savimi kaip kalnu užstos. Kad ir k? mama šnek?s, ji gins j?, o jam pa?iam nieko nesakys.

•

TIK NUOBODŽIAUJAN?IAM SAUL? ilgai nesileidžia. O kai darbas darb? veja – ?ia rytas, ?ia vakaras. N?ra kada v?psoti. Tik sp?k suktis. Jau gubose rugiai, reikia skub?ti vežti ? klojim?, kulti s?klai.

– Ned?lioj, kai t?vai išvažiuos ? bažny?i?, reik?s med? imti, – vien? šeštadien? prasitar? Viktutei Aleksas.

– V?l mama barsis, – išsigando Viktut?.

– Prast? dien? n?ra kada, yra svarbesni? darb?. Tu niekam nieko nesakyk, o gavusi medaus palaižyti pabamb?s ir nustos.

– Gera tau šnek?ti, kai namuose neb?ni. Jai amžinai kas nors ne taip ir ne taip. Gerai, kad tet? nieko nesako... Kad tik grei?iau išeitum?m ? Akmenai?ius...

– Matau ir aš, kad ?ia ne pyragai, ale reikia pakent?ti bent iki švento Jurgio.

– Dieve Dieve... Dar visas pusmetis.

– Nieko nepadarysi, taip sutar?m...

Sekmadienio rytas išaušo ?kanotas. Maryt? išgin? band?, o t?vai ir broliai išvažiavo ? Kurš?nus. Su Aleksu pasilikusi Viktut? ?m?si šeimininkauti. Nors kart? ji pati, mamos neklaususi, pavaišins visus, o ir Aleksas pamatys, kokia ji gaspadin?, kaip skaniai moka virti... Paliepusi Jadzei tarkuoti šviežiai pakast? bulvi?, pati atpjov? gabal? karvienos iš kubil?o, nuo aukšto – lašini? bryz?, smulkino ir ruoš? virti didžkukulius. Užsiskaninti pad?s ant stalo vakar suspaust? peletr?nais apibarstyt? s?r?, švieži? agurk? prie medaus – tai bus balius, tai apsidžiaugs parvažiav?... Nors ir skanus buvo guboje pad?tas vanduo su pamerкта duonos pluta, bet dar skaniau bus šaltm??i? arbata su medum. Visi pavargo bekirsdami rugius, ne nuod?m? bus skaniau ir stipriau pavalgyti nors sekm? dien?, nes prast? nebuvo kada toki? skan?st? taisyti. Reik?jo tenkintis greitosiomis išvirtu viralu ir vienu kitu k?sniu ? barš?ius ?mestos m?sos.

Nurodžiusi Jadzei, kur k? daryti, Viktut? išplov? geld?, kad b?t? kur d?ti korius su medum, ir nunešusi pad?jo netoli avilio. Aleksas ruoš?si eiti pas bites: praus?si, vilkosi švarius drobinius marškinius, kad prakaitu pradvis?s nesuerzint? bi?i?, pritrinę sau? spygli? nuo per Žolin? šventinto kadagio ir supyl? ? d?l?.

– Aš irgi noriu tau pad?ti, – si?l?si Viktut?.

– Ar nebijai, kad sugels?

– Bijau, ale noriu paži?r?ti...

– Tada apsivilk pati ir mane apmuturiuok. Atsimeni, kaip tuokart buvom apsivilk?? Labiausiai galv? reikia saugoti.

Kol jie susiruoš?, prad?jo niauksytis dangus, nors ? liet? buvo nepanašu. Aleksas užk?r? d?l?, pap?t? por? kart? ? lak?, šiek tiek luktel?jo ir atsargiai nuk?l? avilio stog?.

– Kai išimsiu šonin? aulio kamšt?, greitai p?sk d?mus, nes bit?s gali supykti.

Iš?mus kamšt?, lizdas atsiv?r? per vis? avilio ilg?, ? or? sukdamos ratus pakilo daugyb? bi?i?.

– Vaje, kaip viduj pas jas ciekauna... – nusisteb?jo Viktut?.

– Tu ?ia ne ciekavykis, ne v?psok, o d?lyk, – ragino Aleksas, o pats atsargiai gandro plunksna šlavin?jo bites nuo kori? su medum, gabalais pjov? ir krov? ? geld?. Aplinkui sukosi ir ?kyriai zyz? daugyb? bi?i?. Viktut? d?lijo ir kaip išmanydama d?mais vaik? bites, tik Aleksas vis dažniau tryn? bi?i? ?geltas rankas, mirk? vandenyje ir patyliais keik?si.

– Nesikeik, nepykink Dievo, dar ir bites supykinsi... – ramino Aleks? Viktut?.

Iškop?s pus? lizdo, Aleksas užk?l? stog?, jau ruoš?si kišti kaišt?, bet nety?ia stuktel?jo ? avilio šon?. Akimirksniu iš avilio pakilo debesys ?pykusi? bi?i? ir puol? bitininkus: g?l? rankas, kojas, lindo Viktutei po drabužiais...

– Greit b?k ? kr?mus. ?ia aš sutvarkysiu... – paliep? sunerim?s Aleksas.

Išsigandusi Viktut? klykdama nud?m? ? tank? šabakštyną, o paskui j? – daugyb? piktai zyzian?i? bi?i?. Bru?ijantis per kr?mus, bi?i? palengva maž?jo, tik nuo ?g?lim? skausmas degino rankas ir kojas.

Skubiai uždar?s avil? ir pa?m?s bit?mis aplipusi? geld? su medum, Aleksas pasuko per sod? nam? link, o paskui j? – visas spie?ius ?t?žusi? bi?i?. Bit?s taip paš?lo, kad iš kiemo ? pašales cypdami išlakst? šunys, žol?se sl?p?si vištos. Bit?s kaip pasiutusios puol? visk?, kas nors šiek tiek krut?jo. Viktut? dreb?dama s?d?jo kr?muose ir bijojo iš j? net nos? iškišti. Aleksas su medum ?b?go ? virtuv?. ?gelta bit?s Jadz? cypdama pasisl?p? sekly?ioje. Nesp?jo Aleksas atsip?sti, kieme pasigirdo Levanardo ir Jasiaus keiksmas ir mamos aimanavimas...

Aleksas puol? lauk, nusi?m? nuo galvos sietel?, su rankšluos?iu aprišo uošvienei galv?, ?iupo už vadži?, ?šoko ? ratus, zovada nudard?jo ? daržin? ir pririšo arklius. Namiškiai mosuodami rankomis vaik? bites ir spruko ? priemen?.

– Arkliai gali padv?sti, jei smarkiai bit?s sugels. Paskiau nukinkysim, – ??j?s virtuv?n paaiškino Aleksas.

Viktut? mamai iš galvos krapšt? zyzian?ias bites, o ta be perstojo bamb?jo:

– To betr?ko, kad jau namuose net švent? dien? ramyb?s žmogus negali rasti. K? dabar darysim? Reiks eiti karvi? melžti, o lauk n? nosies negali iškišti, troba pilna bi?i?. Gelda su bit?mis ant stalo... Kai tik palieki vienus, tai ir nežinai, k? gr?žusi rasi... Betr?ksta tik, kad dar namus supleškintum?...

– Kas ?ia atsitiko? – paklaus? t?vas.

– Med? kopin?jom, tai bit?s ir pasiuto... Reikia pakent?ti valand? kit?, ir aprims, – paaiškino Aleksas.

– Jei nemokat su bit?m tvarkytis, nereik?jo ir prasid?ti. Gyvulius gali su?sti, pa?ius sug?l?, o ? k? rytoj b?sim panaš?s? Dideli, o proto n? už kapeik?...

– Nor?jom jus gr?žusius pradžiuginti, – teisinosi Viktut?. – Išvir?m didžkukuli?, iš?m?m medaus, kad b?t? prie s?rio ir arbatos. Einam ? sekly?i?, jau viskas ant stalo... Kai pavalgysim, Marytei ? ganykl? nunešiu.

Alkani vyrai apsilaiž? pamat? garuojant? duben? su kukuliais, l?kšt? su grietine, s?r?... O mama dar labiau užsir?stino:

– Ar ne per didel? bali? ištais?t? Anokia ?ia švent?, ne Velykos, ne Kal?dos... Kai švent? dien? visk? surysit, nebebus ko prast? ant stalo d?ti.

Viktut? toki? žodži? iš mamos nesitik?jo, tad nežinojo, k? ir besakyti. Aleksas suspaud? l?pas, kiek patyl?jo, bet nebeiškent?:

– Po velni?... Dirbam abu kaip arkliai, storojam?s kaip išmanydami, o jums vis negerai ir negerai. Pliks paliksi – ne?tiksi. Didelio ?ia daikto, kleck? išvir?, s?r? ant stalo pad?jo... Gav?nioj pasninkauk, p?tny?ioj pasninkauk, dirbk, tik ne?sk ir tyl?k. Patys vieni ne?d?m, o vis? lauk?m. Pamanyk tik – bit? ?spyr?. Paniežt?s ir nustos.

Mama nutilo. Vyrai valg? tyl?dami. Nors ir skaniai buvo pataisyta, bet po barnio prapuol? apetitas, net ir medus atrod? lyg apkart?s.

Aleksas, suvalg?s por? didžkukuli?, tyl?damas pakilo nuo stalo ir piktai trenk?s durimis iš?jo.

– Ar ne per daug mama juos užsipuoli? – patyl?j?s paklaus? Levanardas. – Nieko jie ?ia blogo nepadar?...

– O ar ne per daug Vikt? su Aleksu pradeda nos? riesti? – užstojo motin? Jasius.

– Neduok Dieve apsiženijus pasilikti pas t?vus, – kildama nuo stalo ištar? Viktut?. – Gatavi b?tum?t gyv? su?sti.

– Nepliurpkit niek?, – supyk?s pak?l? bals? t?vas. – Ne svieto pabaiga. Vakare su motina pašnek?sma, o dabar mau?at.

•

JAU SUARTI P?DYMAI, pas?ti rugiai, nupjautas ir suvežtas vasarojus. Trump?ja dienos, dažn?ja liet?s. O po švento Motiejaus ir žiema nebe už kaln?. Darbai persik?l? ? pastoges. Pasisamd? iš Micai?i? arklin? kuliam?j?, Špokai jau kelint? savait? kulia, arpuoja ir tempia ? kl?t? pilnus gr?d? maišus. Darbas sunkus, dulk?tas, bet malonus, kai pagalvoji, kad nereik?s žiem? galvos sukti, iš kur duonos plut? prasimanyti. Viktut? džiaug?si matydama, kad ir j? su Aleksu darbas nenu?jo veltui: gal ir jiems t?vai prid?s prie pasogos vien? kit? p?r? rugi? ar kvie?i? gyvenimo pradžiai. Eidama iš jaujos Viktut? pas?m? sau? mieži?, kieme sugavo savo pasogin? višt? ir laikydama gl?byje ?m? lesinti. Iš kažkur išdygo Jasius ir kad trenks vištai per nugar?.

– Kam p?stiji m?s? duon??

– Savo, o ne j?s?.

– Mes j? uždirbom...

– Ne tik j?s... Aš irgi nes?d?jau rank? sud?jusi, o mano vyras dirba kaip j?s du.

– Iš to didelio darbo karv? nunovijot, dabar duon? p?stiji... Nebabus iš ko ir pasogos duoti.

– Ne tu pasog? davei, tai ir nepliurpk. Geriau guzikus ? klyn? susisi?k, o tai unor? pamesi.

Išgirdusi barn?, ? kiem? iš?jo mama.

– Ko ?ia dabar riejat?s kaip du šunys?

– O ko Vikt? be reikalo p?stija m?s? duon?. Vištos kieme ir taip ras ko lesti, – skund? seser? Jasius.

– Skarb? reik šenavoti, o ne p?styti, – pritar? mama.

– Anoks ?ia skarbas...

– Kai ne savo, tai ir nešenavoji... An?kart karv?, dabar duona...

– Bene mama manai, kad mes ty?ia karv? papjov?m?

– B?tum?t labiau keravoj?, tai ir perk?nas neb?t? nutrenk?s.

Viktut? net karštis išmuš? išgirdus toki? neteisyb?.

– Perk?nas neklausia, kur trenkti, o d?l keli? trupini? ubagais neišeisit, – atr?ž?.

– Mes tiek pasogos dav?m, o tau vis dar mažai, – piktai priekaištavo mama.

– Dar iki šiandien nežinau, kas ?ia mano pasoga, o kas ne. O ir pasog? pažad?jot ne j?s, o tet?. Ir t? dviej? višt? mama davusi neb?tum, jei ne d?d?, tod?l a?i? tetei, o ne jums...

– Nemandravok per daug. R?ksi šun? apsikabinusi, kai Aleksas pirt? užkurs. Parmausi k?lvirs?iais iš Akmenai?i?.

– Kiba mano sk?r? parneš, o man?s gyvos nesulauksit pareinant.

– Vyras mat geresnis kaip motina...

– Su motina paskutiniai metai, o su vyru vis? amži? reik?s gyventi. Parvažiuos tet? iš mal?no, apskaržysiu, tegu jis pasako, kieno teisyb?. Gatavi gyv? su?sti. Kožn? dien? nuo ryto iki vakaro viskas negerai ir negerai.

Mama nutilo. Ji žino, kad t?vas Viktut? labai myli, tod?l nenori, kad barnis pasiekt? jo ausis.

– Nesakyk tetei nieko, aš pati pasakysiu, – pabaig? motina.

Anksti ryt? Maryt? atsik?l? virti pusry?io. Jadz? liuob? gyvulius. Paskub?jo atsikelti ir mama, nes nenor?jo, kad Viktut? pasisk?st? t?vui. Vakare Maryt? pasakojo Viktutei:

– T?vui ryt? ??jus ? virtuv? nusiprausti, mama ?m? pasakoti, kad vakar su tavim susibar?. „Kuo nepasidalijot?“ – paklaus? tet?. „Jasius pasak?, kad mes jai daug pasogos dav?m, o ji atr?ž?, kad ne mes, o tet?, o mums, girdi, špyg?...“ Tet? kiek patyl?j?s užbaig? šnekt?: „Daviau jai, duosiu ir jiems, o jei dar išgirsiu besiremezijant, visi išlakstys pro langus. Reik?jo – ir daviau...“

Kuo toliau, tuo labiau Viktut? nebežinojo, nei kaip per trob? pereiti, nei kaip asl? šluoti. D?kui Dievui, t?vas nieko nesak?, o ir nežinojo, kas virtuv?je dedasi, nes Viktut? tyl?jo. Net Aleksui nesiskund?. Maža to: tegu mama graužia j?, o ne Aleks?. Ji ne akla, mato, kad Aleksas mažai šneka, o daug dirba. Tik jo d?ka ruden? nebereik?jo kulti spragilais, tik jis sugalvojo, kur kasti griovius, kad nemirkt? laukai, kad per pasnink? b?t? kuo paskaninti duon?... Ir iš kur jis tiek darb? moka? Ir arklius kausto, ir kiaul?ms dratus ? nos? veria, ir karvei padeda, kai teliuojasi... Kai Viktut? paklaus?, kur jis viso to išmoko, Aleksas atsak?:

– Eidamas per sviet? varn? negaudžiau.

O mamai jis niekaip ne?tiko – mužikas, ir tiek... Pas pon? Gotaut? pakajuose tarnavusi ir ma?iusi, kaip viežlybai kume?iai aplinkui pon? šokin?ja, žemai lenkiasi, rankas bu?iuoja... Dabar ji ?ia ponia, o jis kas? Mužiko šmotas... Dukros ? pa?ias prašyti atvažiav?s ne tik rankos nepabu?iavo, bet ir nenusilenk? ? trob? ??j?s. Dar reikia džiaugtis, kad prie stalo su kepure nes?di. Visiems gerai, kas ant stalo pad?ta, tik jis vienas raukosi ir vaiposi. Dar net bals? kelia ir durimis trankosi. Žodžio jam nepasakysi. Gerai dirba? To dar tr?ko, kad darbo nemok?t?. Reikia mok?ti ir su žmon?mis apsieiti. Nei ? bažny?i? nuvarysi, nei šventos dienos šven?ia, nei pasnink? nori pasninkauti. Parmazonas...

•

TRUMP?JO DIENOS: ?ia rytas, ?ia vakaras. Bulv?s seniai nukastos, supiltos ? kap?ius. Javai iškulti. Ražienos kitiems metams suartos. Padargai susl?pti pastog?se. Darbai persik?l? ? kl?t?, tvartus, virtuv?. Vyrai arpavo gr?dus, vež? malti ? mal?n?, ruoš? roges žiemos miško darbams. Moterys liuob? gyvulius, aud? milus ir drobes, kep? duon?, skalb? žlugt? Ringuvoje. Art?jo žiema...

Per švent? Martyn? iškrito pirmas sniegas, o po Mikalojaus užšalo ir nebeatleido. Laukai apsnigo. Levanardas gr?ž?s iš medžiokl?s niurzg?jo, kad vos gali išbristi per pusnis besivydamas zuik?. Aleksas dar ruden? bargan Švendriuose nupirko miško trobai Akmenai?iuose statyti ir džiaug?si, kad geras kelias rog?mis iš miško r?stams vežti.

– Eisiu pas Ignac? ? Akmenai?ius, – apsilvilk? pasak? Vktutei Aleksas. – Gal akmenaitiškiai pad?s mišk? suvežti?

– O su tete ar nešnek?jai?

– Šnek?jau. Žad?jo pad?ti. Didesn? talka b?t? sp?riau.

– Palauk, aš tet?s paprašysiu, kad duot? arkl? ir šlajukus. Negi brisi per pusnis ten ir atgal tok? keli?.

Gr?žo Aleksas v?lai vakare pavarg?s, tylus ir piktas. Namiškiai jau buvo nu?j? gulti. Vktut? laukdama verp? vilnas ir apsidžiaug? išgirdusi lojant šunis. Aleksas ??j?s nusivilko milin?, nusibrauk? varveklus nuo ?s?, tyl?damas atsis?do ir ?m? kurstyti dar neužgesusi? ugn? krosnyje. Tokio pikto Alekso Vktut? dar nebuvo ma?iusi, tod?l nedr?so nieko klausti. Sušil?s Aleksas nenoromis prašneko:

– Rup?ž?s. Dar ateis kiaul?s prie lovio...

– Kas atsitiko? – neiškent? nepaklaususi Vktut?.

– Nenori pad?ti žal?iai. Šnekinau Ka?insk?, Klumb?... Užsi?m?, girdi, laiko neturi... Arkliai nekaustyti... Tik Ignacas žad?jo pagelb?ti.

– Gal iš tikr?j? negali?

– N? velnio... Ignacas sak?, kad pikti, kam ? vesel? nepaprašiau. Iš?jo užkuriais, girdi, ir tesižino. Aš gyvenime be j? pagalbos apsieisiu, tik kažin ar jie apsieis.

Aleksas ilgai t? nakt? vart?si nuo šono ant šono, kol užmigo. Neramu buvo ir Vktutei, juk ir ji greitai tur?s ten kraustyti.

Kit? dien? Aleksas nu?jo ir susitar? su r?veliškiais. Jiems, t?vui, Jasiui, Levanardui ir Ignacui padedant, per savait? r?stai iš Švendri? miško buvo sutempti ? Akmenai?ius.

– Kuo tu r?veliškiam atsilyginsi? – klaus? Vktut?.

– Eisiu jiems pad?ti, jei ko reik?s, taip sutar?m.

Ir tuos darbus lyd?jo mamos bamb?jimas.

– Namuose darb? be galo, be krašto, nebesp?jam vienos suktis. Negal?jo taviškis be m?s? vaik? išsiversti?

Vktut? vos susilaik? nepasakius, kad be Alekso ir jos pagalbos mama su t?vu per tuos metus kažin ar b?t? išsivert?, bet d?l šventos ramyb?s nutyl?jo.

?tampa tarp mamos ir Vktut?s, uošv?s ir žento augo, o kent?jo d?l to tik Vktut?, nes tik jai reik?jo klausytis mamos priekaišt?. Žento ji priveng?. Vis dažniau Vktut? pagaldavo, kad b?t? gerai kuo greičiau palikti t?v? namus, nes nuolatiniai mamos išmetin?jimai pa?d? šird? iki gyvo kaulo. Dažniausiai ji tyl?davo, bet kantrybei art?jo galas. Ji prad?jo suprasti, kad iš?jusi ? Akmenai?ius, be sutartos pasogos, daugiau iš mamos nieko negaus, tod?l reik?jo pagaldoti ir apie ateit?. Kaip gyvens iš?j? ? Akmenai?ius, o išeiti reik?s jau greitai. Netruko praeiti Kal?dos, Naujieji metai. Prieš metus atšoktos vestuv?s, šventas Jurgis jau ?ia pat, už savait?s kitos iš Alekso ?kio Akmenai?iuose išeis nuomininkas. Taip, jie gaus pasoginius arklius, karves, kiaules, o kuo juos šers? K? patys valgys? Aleksas dirbo ir tyl?jo dantis sukand?s. Gal jam t?vas k? nors žad?jo? O mama? Mama tik prie darbo spaud?, o kiekvienas skanesnis k?snis prapuldavo Kurš?n? turguje. Gerai, jei Levanardas parnešdavo nušaut? zuik?, tetervin? ar ant?. Aleksas per vasar? ir žiem? prigaudydavo žuvies, o visa kita?.. Dar neaišku, kurie arkliai ir karv?s jiems bus atiduoti, taigi ir pasogini? karvi? pienas buvo pilamas ? bendr? katil?, sviestas ir s?riai išvažiudavo ? turg?, o jiems netekdavo n? sudilusio grašio. Vktut? ir Aleksas dirbo kartu su visais nuo ankstauro ryto iki saul?s laidos, o už tai jokios dalies jiems niekas nežad?jo.

Ne kart? Vktut? band? kalbinti mam?, kaip jiems prad?t gyvenim? Akmenai?iuose, tik mama ? kalbas nesileido:

– Ateis laikas, tada ir paži?r?sim.

O laikas ?jo...

– Aleksai, kada kraustysim? Akmenai?ius? – kart? tiesiai paklaus? Viktut?. – Neb?ra kantryb?s ?ia gyventi. Baigia gyv? u?ž?sti.

– Po ned?lios ?ad?jo rendauininkas išeiti, tada ir paži?r?sim.

– Gal tu vienas prad?ioj eik, sutvarkysi tenai visk?, o paskui ir aš ateisiu.

– Ne aklas, matau, kas ?ia dedasi... Jei išeisiu, jie tave snargliais apspjaudys. Dabar man?s privengia. Kai eisim, eisim kartu. Pašnek?siu su t?vu...

Kai pasogin?s vištos prad?jo d?ti kiaušinius, Viktut? juos rinko ir sl?p? ant aukšto, kad daugiau surinkusi gal?t? kaime išmainyti ? miltus arba parduoti turguje. Apsiveršiauvus karv?ms, Viktut? prisipyl? uzbon?l? pieno, kad tur?t? iš ko susimušti sviesto, suspausti s?r?... Mama radusi apibar?:

– Kas ?ia dabar per mada? Ar jau pienas ? kan? nebetelpa, kad ? uzbonus pilstyti prad?jot?

Viktut? tyl?jo ir galvojo, kaip ?ia geriau padarius. N?ra ko slapukauti kaip vagilei: jei jie su Aleksu dirba, tai gali ir pasiimti sau šio to... Šeštadien? pasakiusi Aleksui, kad rytoj eis ? Kurš?nus, Viktut? prad?jo ruošti: surišo ? skarel? por? dešim?i? kiaušini?, pa?m? nuo lentynos s?r?, svar? sviesto...

– Kur budiesi? – pama?iusi besiruošian?i? Viktut?, paklaus? Maryt?.

– ? Kurš?nus rytoj su reikalais.

– O mamai ar sakei?

– Aleksui sakiau. Mamos leidimo tau reikia klausti.

– Ar ne per daug prad?jai mandravoti? – supyko Maryt?.

Sekmadienio ryt? Aleksas iš?jo prie Ringuvos tikrinti bu?iaus. Viktut? atsik?lusi nusipraus?, susipyn? kasas, apsireng? šventadieniais drabužiais, apsivilko kailiniukus, susid?jo vis? paruošt? skarb? ? krepšel? ir jau buvo beeinanti pro duris, bet keli? pastoj? mama.

– Kur dabar išsibaudei iš pat ankstyvo ryto?

– ? Kurš?nus...

– K? ?ia neši?

– Kiaušini?, s?r?, svar? sviesto parduoti.

– Niekam nieko nesakiusi, kaip kokia vagil?.

Viktut? visa užkaito. Maryt?, matyt, bus pasakiusi mamai, o mama j? vagile vadina už jos pa?ios skarb?, už jos pasog?, už jos prakait?...

– Kaip mamai liežuvis apsiver?ia mane vaginti?

– Kaip darai, taip ir sakau.

– K?? K? negerai darau? Per mažai pl?kiuosi? Blogai dirbu? Kiek laiko melžiat m?s? pasogines karves, dedinat vištas, o n? karto skanesnio k?snio ant stalo nemat?m. Visk? parduodat, o aš n? grašio negaunu. Iš ko patiems gyvenim? prad?ti?

– Užtat pas mus gyveni ir d?kui nenori sakyti.

– Už k? d?kavoti? Už tai, kad dykai abu su Aleksu dirbam visus metus kaip juodi jau?iai dienos šviesos nematydami ir mums d?kui niekas nepasako? Už tai, kad pa?mei iš man?s dešimt auksini? rubli?, kur ponas dav?? Dabar tur??iau gyvenimo pradžiai. Nemanyk, neb??iau pametusi, o mama gal jau užmiršai?

– O kad vesel? išk?l?m, užmiršai?

– Veseles visi t?vai iškelia...

– Nedraskyk aki? motinai, bijok Dievo.

– Dievas mato, kad teisyb? šneku. Pasakysiu tetei, pasakysiu Aleksui, ir tiek j?s mus ?ia bematysit.

Tokio akipl?šiškumo Marija iš dukros nesitik?jo. Visada paklusni, o dabar kasdien vis sunkiau darosi. Gerai, kad t?vas su Aleksu negirdi... T?vas niekada nesikišo ? j?dviej? santykius, bet velniai žino, k? jis dabar pasakyt?... O Aleksas? T?vas ne kart? sak? jo nepykdyti. Geriau, kad Viktut? nieko jiems nesakyt?, bet jei nusileisi, visai ant galvos užsilips.

– Aš nesakiau, kad vagi. Norėjau tik, kad pasiklaustum. Kas bus, jei kiekvienas be žinios pradės viską tempti iš namų...

– Niekada nieko netempiau, o dabar jei paimsiu ką, tai savo. Galėsiu ir pasakyti, kad žinotum.

Visa drebėjusi nuo užplūdusio siuto, Viktorė peržengė namų slenkstį ir išėjo? Kuršėnus. Pirmą kartą ji pajuto širdį tokį baisų apmaudų. Nebenusileisiu. Niekada nebusileisiu. Ant palinkusio karklo visos ožkos lipa.

Pardavusi turguje savo gėrybes, Viktorė užėjo? bažnyčią. Rami vargonų muzika, mišios maldos ir giesmės, sklindančios visais bažnyčios skliautais, palengva nuslopino tįžtą. Juk ir mamai ne pyragai, ji dirba ir vargsta ne mažiau už kitus. Jai reikia rąpintis ir Marytė, kuri po kelerių metų teks, ir Jasium, kurį greit? caro kariuomenė pašauks, o ir Levanardas gali užsinorėti ženytis... Ji galvoja tik apie save, o mamai reikia visais rąpintis.

„Grėjusi namo pabūčiuosiu mamą ir paprašysiu nepykti, – galvojo Viktorė. – Kad tik greičiau išsikraustytume iš to Rėveli?...“

Eidama namo Viktorė vis klausė savęs, ar ji teisi, ar ne. Gaila ir mamos, bet kai pagalvoji apie save, nebežinai, ko labiau gailėtis. Norėt?si atjausti mamą, bet ar j? atjaut?, kai sunku buvo, kai reikėjo alkanai karves ganyti, karvašdyje kojas šildyti, pam?lusiom, žaizdotom blauzdom bristi per pusnis, kai mišk? vež?. Kodėl nesulauk? Kalėd? tada išėjo Janik? ir Adomas? Kodėl kiti samdiniai nenorėjo pasilikti kitiems metams. Savi vaikai neturėjo kam pasiskęsti, todėl krimto žiurkšdži? duon?, o samdyti dirbo, bet ir pavalgyti norėjo geriau. Ne be reikalo tada Aleksas supykęs pakilo nuo stalo... Ko jau ko, bet savo vaik? ji žiurkšdžiais nešers, o samdiniams kada nors, jei j? turės savame?kyje, geresnio kęsnio irgi nepagailės.

Viktorė namo parėjo nutarusi apie bartynes su mama niekam nesakyti. Jei mama tylės, tylės ir ji, bet ragins Aleks? kuo greičiau kraustytis? Akmenaičius.

Grėjusi? Viktorė pasitiko smagiai šokinėjami šunys, tik namuose tvyrojo mirtina tyla. Virtuvėje ant aslos gulėjo neskustos žuvis.

– Kur Aleksas? – pamačiusi?einančią Maryt? paklaus? Viktorė.

– Nežinau. Už geros valandos, kai tu išėjai, apie kažką kalbėjo su tėvais, o paskui piktas trenk? durimis, apsivilk? kailinius ir užsimaukšlinęs kepur? išėjo.

Viktorė apm? nerimas. Kas?ia dar galėjo nutikti? Atrod?, kad, be Marytės, namuose daugiau n? gyvos dvasios. Netrukus atsidar? priemenės durys ir? vid????jo Jasius.

– Kur visi buvot prapuol?, kad namai kaip išmir??

– Levanardas paliavoti⁴⁵ išėjo, tu po turgus bastaisi, Aleksas su tėvu susiškandalijo ir velniai žino kur ding?o, tik mes dirbam...

– Anoks?ia darbas švent? dien?...

– Nemandravok. Visi matom, kad abu su Aleksu pradėjot per daug nos? riesti – tai tas blogai, tai anas negerai... Dėl j?s? jau ir tėvai nebežino, ką daryti.

– Nedejuok be reikalo. Mes greit išeisim, o kai jums be mės? reiks visus darbus nudirbti, tada galėsit dejuoti...

– Boba iš rat? – ratams lengviau...

Viktorė pagalvojo, kad su durnu – du turgu, ir nutilo. Tikriausiai Jasius girdėjo ką nors tėvus šnekant, tik nenori nieko jai sakyti. Nusivilkusi Viktorė pradėjo žvalgytis, ko užvalgyti, nes nuo pat ryto nieko burnoje neturėjo, tik???jo mama.

– Prie bli?do yra kam suktis, tik prie darbo nesimato, – skersakiuodama? Viktorė tįšk? mama.

Nuo tokių mamos žodžių Viktorė net ausys užkaito. Dirbk, tyl?k ir nieko nenor?k, tada gal ir?tiksi... Bet kur tau... Ir dirbo, ir tylėjo, o vis buvo negerai. Ir ką dabar jai gali pasakyti? Ryt? apvagino, o dabar ir kęsnio gaili. Iš nevilties net rankos ir kojos pradėjo drebėti. Nors Aleksas namuose b?t?, pasiguost?, o dabar Viktorė tylėjusi išsrb? l?kšt? baršči?, nuėjo? savo kambarėlį, atsis?do ant lovos ir pravirko. Dar niekad ji

nesijaut? taip užgauta. Nuo maž? dien? per šalt? ir liet? nuo anks?iausio ryto iki išnakt? dirbo, niekam niekada nesisk?sdama, nieko už tai neprašydama, ir nesulauk? iš mamos nei skanesnio k?snelio, nei meilesnio žodelio. O dabar? Kuo mažiau laiko beliko pas t?vus b?ti, tuo pik?iau j? uja. Aleksui, matyt, irgi apkarto, kad nebeištur?jo. Su t?vu jis nesigin?ijo, nors ne kart? par?j?s vakare po darb? panos?je keiksnojo, o su broliais kart? susigin?ij?s pasi?l? snukius sumalti, bet iki muštyni? nepri?jo. O jei mama k? pasakydavo, tai patyl?j?s trenkdavo durimis ir išeidavo iš trobos. Taip vis dažniau ir dažniau... Ar ilgai taip gali kent?ti? Nebeliko kantryb?s n? už kapeik?. Pareis Aleksas ir nieko nelaukus reiks palikti t? ašar? pakaln?. Blogiau už smert? nebus.

Aleksas gr?žo v?lai vakare. Dar nesp?jus Viktoriui n? išsižioti, kaip kirviu nukirto:

– Sud?k daiktus, rytoj ryt? išeinam ? Akmenai?ius. Durnium jie ?ia man?s nelaikys.

– Argi eisim taip, kaip stovim? – persigandusi paklaus? Viktori?. – Negi mums ?ia niekas nepriguli?

– Rytoj – kaip stovim... Pasog? atsiimsim kit? kart?.

– O kur mes ten gyvensim, k? pasiklosim, kuo užsiklosim?

– Rendauninkas iš?jo prieš kelias dienas. Troba tuš?ia, k?t?je skersv?jai šmižin?ja, kl?tis atidaryta – n? gyvos dvasios. Tik kat? alkana bliauna... Dar padegs kokie valkatos už?j?.

– Jasius sak?, kad su t?vais susibarei?

– Paklausiau, ar duos mums pašaro, juk reik?s karves ir arklius šerti. Patiems, girdi, pašaro gali pritr?kti, prad?jo motina... Toki? nag? paieškoti reikia. Kai pasoginiais arkliais dirbo, pasogines karves melž?, tai pašaro užteko, o kai reikia atiduoti, kas sutarta, tada jau tr?ksta. Trenkiau durimis ir iš?jau. Teneieško durni?...

– Bet juk tet? žad?jo duoti, ko ?kyje pradžiai reik?s... O k? jisai sak??

– Pažad?jo – patiešijo, neišpild? – nesugriešijo. T?vas nieko, tik motina škaradijosi.

– Duos. Jei tet? žad?jo, tai duos... Be reikalo taip labai užsir?stinai, – ramino Viktori? Aleks?.

Kiek patyl?j?s, Aleksas jau nebe taip t?žmingai užbaig?:

– Paieškok maiš?, didesn? drobul? daiktams ir patalynei surišti, jei ne rytoj, tai poryt, vis tiek reik?s vien? dien? išeiti.

– Negi taip ir eisim su terbomis ant pe?i? kaip kokie ubagai?

– Tepamato r?veliškiai, kaip Špokai išleidžia ? mar?ias savo brangiausi? dukter?... – šaip?si Aleksas. – Jei taviškiai sarmatos netur?s, man nuspjauti. Ir be j? pagalbos apsieisim.

Viktori? mat?, kad Aleksui per tuos metus buvo ne pyragai, ne kart? buvo supyk?s, bet kad šitaip... Jos pa?ios širdis buvo lyg met?l?mis apiplikyta, bet kad ir Aleksui gyvenimas b?t? taip apkart?s, ji nesitik?jo. Tiesa, ne kart? pavarg?s ir supyk?s keiksnojo, nors daugiausia tyl?jo, spjaud?si ir kent?jo, bet viskam, matyt, ateina galas, juo labiau kad ir kitokio gyvenimo galimyb? atsirado. Tik koks bus tas naujasis gyvenimas?

Per nakt? Viktori? aki? nesud?jo. Vakarykštis pyktis ir širdies skausmas d?l patirt? skriaud? ir priekaišt? palengva rimo. Kaip su t?vais buvo, gerai ar blogai, bet badu nenumir?. Nors rankos p?sl?tos, bet pilvas pilnas. Stogas virš galvos saugojo nuo šal?io ir darganos. T?vas j? myli, tik užsi?m?s savo reikalais ? j? santykius su mama nesikiša, barni? negirdi, nes mama prie jo tyli, o pamparioja tik tada, kai jis negirdi. T?vas visai paseno, sulinko, susik?prino... Veidas – vienos raukšl?s, ?sai nukar?, piršt? nebeištiesia... Jiedu su Aleksu buvo didel? paspirtis t?vams. Niekas – nei Jasius, nei Levanardas, nei joks samdytas – nedirbs taip, kaip dirbo Aleksas. T?vas tai mat? ir žino, tik ko mama taip kantryb?s neturi? Dvare tarnaudama poniškum? ir fanaberij? prisirinkusi, besisukdama tarp kukn?s ir tvart? gal mažiau ir temato, kaip pluša kiti, gal tod?l ir manosi viena tedirbanti...

O ji pati dabar išeidama palieka visk?, su kuo per tiek met? susigyveno. Kas pavasar? sutvarkys daržel?, išrav?s r?tas, pasodins lelijas ir jurginus, nubaltins akmen?lius apie g?li? lysveles. Paliks stakl?s, kuriose tiek dien? ir vakar? prapošk?ta, Ringuva, prie kurios ganyta, raudota, svajota...

Lengva supykus nirtingai pagalvoti, pasakyti... O kai susimąstai, ne viskas juk taip blogai buvo, o jei ir buvo, tai ne tau vienai. Visi ne mažiau prakaitavo, ne mažiau vargo... O ?ia, R?veliuose, viskas paž?stama, kiekvienas kelelis, kiekvienas takelis, o kas laukia svetur? Iš naujo reik?s minti takus nesavam kaime tarp svetim? žmoni?, kaime, kuriame ji dar n? b?ti n?ra buvusi. Visk? reik?s prad?ti iš naujo. Pagalvojus net ut?l?s apmiršta...

Ryt? Viktut? dar m?gino atkalb?ti Aleks?, praš? nesikarš?iuoti, palaukti, gražiuoju atsisveikinti, tik Aleksas nenusileido. Tyl?damas rišo daiktus ? ryšulius ir temp? pro duris ? priemen?. Tarpdury sutiko trobon be?einant? t?v?.

– K? ?ia dabar tempiat tose drobul?se? – nusteb?s paklaus? t?vas.

– Išsikraustom, tete... – dreban?iu nuo susijaudinimo balsu vos išlemeno Viktut?.

– Kas nutiko, kad taip staiga, niekam nieko nesak??

Aleksas tyl?jo. Viktut?, pama?iusi t?vo akyse ašaras, nebeišlaik?, puol? ant kaklo ir pravirko kaip maža mergait? pasikuk?iodama, rydama žodžius:

– Negi tet? nematai, kas ?ia dedasi... Mamai nebegalim ?tikti... Viskas negerai ir negerai... Tai aš blogai dirbu, tai Aleksas... Neb?ra kantryb?s...

– Visada kam nors kas nors nepatinka, ale reikia rokuotis... O Akmenai?iuose bene geriau bus? – paklaus? t?vas.

– Vakar buvau tenai... Rendauninkas iš?j?s. Meistras, kur stat? trob?, nebaig?s darb? irgi iš?j?s. V?jas pro duris ir langus švilpia... Namai be prieži?ros... Reikia... – užbaig? Aleksas.

– Jei jau taip, tai palaukit, pasakysiu Levanardui, kad pakinkyt? arklius, jis ir nuveš. ? vežim? gal?sit daugiau daikt? susid?ti... – dreban?iu balsu ištar? t?vas ir kažko susvyrav?s atsir?m? ? dur? stakt?.

– T?veli, kas tau?

– Nieko. Einu, pašauksiu Levuk?...

Viktut? pabu?iavo t?vui rank? ir nusiraminsi prad?jo krautis mergautinius drabužius, savo austas ir mamos duotas staltieses, rankšluos?ius ir kitus daiktus ? skryni?. Tik t? daikt? buvo ne kažin kiek, o mama lyg ty?ia nesirod?, nepaklaus?, gal dar ko nors reikia gyvenimo pradžiai. Maryt? iš tolo steb?jo Viktut?, bet nieko nesak?.

Aleksas susirinko iš pastog?s visk?, k? buvo atsigaben?s iš Akmenai?i?: gr?blius, šakes, lopetas, dalg?, plaktuk? ir bobel? dalgiui kalti, kaltus, obli?, leistuv?... Be ?nagio juk nieko nepadarysi, o tai buvo patys reikalingiausi daiktai prie ?kio. Kit? pasogos dal? pasiims v?liau...

– Kur dabar kraustot?s? – pareidamas iš tvarto ?prastiniu bosu paklaus? Jasius, tik atsakymo nesulauk?.

Staiga Viktut? pasigedo t?vo. Negi jis net išlyd?ti j? nenori? ??jusi ? t?v? miegam?j?, Viktut? rado t?v? begulint? lovoje.

– Tete, kas tau?

– Negerai pasidar?... Galva sukasi... Tvarkykite?s, pagul?siu ir nustos.

T?vas niekada nesiskund? sveikata, niekada negulin?jo. Jei atsigul?, tai jam, matyt, labai negerai.

Viktut? prid?jo rank? t?vui prie kaktos – kakta deg?...

– Mama, tet? susirgo, – susijaudinusi prad?jo šaukti Viktut?.

Nelaukusi, kol ateis mama, Viktut? suieškojo liepžiedži?, užplikino arbatos, pa?m? iš lentynos medaus ir nuneš? t?vui.

– Kas ?ia dabar dedasi? – ??jusi ? kukn? paklaus? mama. – Kas per sujudimas iš pat ryto? Kur Levanardas su Aleksu baudžiasi, kad krauna ? ratus visokius rakandus?

– Tet? susirgo... O mes su Aleksu išsikraustom ? Akmenai?ius...

– Ko ?ia dabar, niekam nieko nesak?? – nusisteb?jo mama.

Viktutei ant liežuvio galo sustojo žodžiai, kad mama seniai nori jais atsikratyti, bet pabijojo sukelti gin?? prie sunegalavusio t?vo, tad tyl?jo.

– Viktute, – pašauk? t?vas. – Ateik, atsis?sk. Gerai... Duok rankel?... Tu jau ne maža, pati gali suprasti, kad ir mums ?ia ne pyragai. Tik darbams galo n?ra, o visiems visada ko nors tr?ksta. Vis? nesuži?r?si... Tada koš?, tada kleckai... Gal ir mes su mama kartais kantryb?s pritr?kstam... Blogo niekam nenor?jom, o d?l gero – nebesp?jam, suvargom, susenom... Dieve, atleisk mums, kaip ir mes atleidžiam savo kaltininkams, nevesk m?s ? pagund?, o gelb?k mus nuo pikto... Poteriaudami mes kasdien kartojam tuos žodžius, o pavarg? ar supyk? juos užmirštam. Ir tu, Viktute, nepyk nei ant mamos, nei ant man?s, jei kas nors buvo ne taip. Ne iš blogos valios...

T?vas nutilo. Iš akies kampu?io jam palengv?le ried?jo ašara, palikdama ant skruosto blizgant? dr?gn? p?dsak?. Lovos koj?galyje stov?jo mama. Viktut? tyliai verkdamą pabu?iavo t?vui rank?. Nebežinojo, nei k? sakyti, nei k? daryti. Kai pyko ant mamos, net nepagalvojo, kad taip sunku bus palikti savo senstant? t?v?, t? prakaitu aplaistyt? R?veli? žem?, Ringuvos pakrant?, brolius, Maryt?. Tarsi kas repl?mis b?t? suspaud?s Viktutei kr?tin?... Nors ir kaip sunku ?ia buvo, bet vis tarp sav?, t?vai šalia, o ? k? atsiremti svetimam krašte, tarp nepaž?stam??

– Ar jau visk? susid?jai ? skryni?? – ??j?s ? vid? paklaus? Aleksas.

Viktut? dar kart? pabu?iavo t?vui rank?, nusišluost? ašarotas akis ir, net nepažvelgusi ? mamos pus?, atsistojo.

– Jau galit nešti. Aš tuojuau...

Aleksas su Levanardu, pa?m? už ranken?, išneš? pro duris skryni?. Jiems iš paskos, apsilvilkusi aptriušusius skrebu?ius, buvo beišeinanti ir Viktut?, tik sulaik? t?vo balsas:

– Palaukit... Išleisiu...

Kieme jau stov?jo ne tik ratuose pakinkyti arkliai, bet ir visi namiškiai. Aleksas atsisveikindamas visiems paspaud? rankas ir jau buvo bes?d?s ? ratus, kai tarpduryje pasirod? t?vas su kryželiu rankoje, o už jo ir mama.

– Palaukit... – pašauk? t?vas. – Ateikit...

Viktut? su Aleksu pri?jo prie t?v?. Aleksas palenk? galv?, Viktut? atsiklaup?. T?vas pabu?iavo kryžel? ir palaimino juos.

– Paimk m?kel? m?s? atminimui.

Viktut? verkdamą pa?m? alavin? kryžel?, pabu?iavo nukryžiuotajam kojas, t?vui ir motinai – rankas, pakštel?jo Maryt?, Jasi?, atokiau stovin?i? Jadz?. Aleksas nusi?m? kepur?, paspaud? rank? t?vui, Jasiui, nusilenk? motinai.

– Neminavokit bloguoju... Ne ? pasaulio gal? išvažiuojam... Gyvensim, rokuosim?s...

Levanardas paragino arklius, prie tvarto prad?jo skalyti šunys. Viktut? su Aleksu jau už vart? pasivijo ir ?siropšt? ? ratus.

Viktutei skaudžiai suspaud? šird?. Ji palieka savo vaikyst?s ir jaunyst?s takus, pievas, prakaitu ir ašaromis aplaistytus laukus, daržel?. Staiga ji prisimin?, kaip prieš daugel? met?, dar maža b?dama, su t?vais atsikraust? ? R?velius, kaip var? gyvulius, neš? ant rank? ?riukus, brido per purvynus ir kaip tie R?veliai atrod? toli toli... O štai dabar per tokius pat purvynus, tik jau su vyru, išveža brolis iš nam? ? svetim?, nepaž?stam? kaim?, toli nuo t?v? ir artim?j?. Kas ten laukia, koks ten bus gyvenimas? Nežinia viliojo, g?sдино ir jaudino...

Vos pavažiavus nuo nam?, Viktut? pamat? k?lvers?iais pro vartus besivejant? jos mylim? šunel? – Meškiuk?.

– Levuk, sustabdyk arklius, – papraš? Viktut?.

Ji iššoko iš rat?, pa?m? Mešk? ? gl?b?, ?k?l? ? ratus ir ?lipo pati.

„Štai kas bus mano geriausias ir ištikimiausias draugas. Tur?siu kam pasiguosti, kai šird? skaud?s“, – pagalvojo Viktut?.

Arkliai tr?ktel?jo. Viktut? s?d?jo ratuose viena ranka priglaudusi prie kr?tin?s t?vo dovanot? kryžel?, o kita apkabinusi purvin? šunel? ir pro ašaras kaip per migl? ži?r?jo ? palengva tolstan?ius t?v? namus, vargo dien? pramintus takus, prab?gusi? jaunyst?...

[38](#) G?da kalb?ti (lenk).

[39](#) Paruošti audimo pradži?, kad audinys b?t? tvirtas.

[40](#) Bedievis, beg?dis.

[41](#) Tinklas.

[42](#) Avilys.

[43](#) Medžio apdirbimo ?rankis.

[44](#) Nuodingas, vaistinis, žolinis lelijini? šeimos augalas.

[45](#) Medžioti.